

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ ЩОДО ЦІННОГО МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні розповсюджено багато наукових дискусій та фахових розмов про інститут нотаріату, бо у сучасних умовах розвитку ринкових відносин та громадянського суспільства професія нотаріуса в Україні зайняла особливе місце серед юридичних професій, а збереження нотаріальної таємниці є гарантією здійснення нотаріусами вчинених нотаріальних дій [1, с. 282].

Сьогодні Україна переживає складні часи, що суттєво вплинуло на усі сфери життєдіяльності нашої країни. Відтак, із запровадженням воєнного стану нотаріальна діяльність також зазнала певних змін, зокрема, з метою захисту даних, Міністерством юстиції України було тимчасово зупинено роботу реєстрів, держателем яких є вказаний орган. Кабінетом Міністрів України 28.02.2022 р. було прийнято Постанову № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану», якою було установлено, що у період дії воєнного стану та протягом місяця після його припинення, нотаріальні дії вчиняються з урахуванням деяких заборон та особливостей [2]. Однак, вже 19.04.2022 р. Постановою № 480 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» (далі – постанова) [3] було викладено у новій редакції постановляючу частину вище згаданої постанови (№ 164) та вирішено питання щодо посвідчення деяких правочинів.

Щодня до нотаріусів і посадових осіб, на яких покладено виконання деяких нотаріальних дій, звертались тисячі громадян та представники юридичних осіб за посвідченням правочинів, за засвідченням копій документів або за вчиненням інших нотаріальних дій [1, с. 282]. Саме тому, на державному рівні необхідно було врегулювати питання щодо посвідчення правочинів в умовах воєнного стану.

Перелік правочинів наданий в постанові, зокрема й щодо відчуження, поділу (виділу) нерухомого майна, посвідчення договорів позики, найму (оренди), відчуження цінних паперів, корпоративних прав тощо [3]. Особливу увагу слід акцентувати на тому, що постанова відносить ці правочини до правочинів з цінним майном, а також надає перелік нотаріусів, які мають право працювати з вказаним цінним майном.

Отже, нотаріальне посвідчення договорів щодо цінного майна здійснюється виключно нотаріусами, включеними до затвердженого Міністерством юстиції переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану

вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна (далі – перелік). Цей перелік постійно оновлюється, адже нотаріуси, які виїхали за межі країни повертаються та подають заявки на підключення їх до реєстрів.

Процедуру підключення нотаріусів до реєстрів також врегульовано постановою № 480, відповідно до якої нотаріуси, які відповідають встановленим критеріям подають або надсилають заяву про включення до переліку у паперовій формі або в електронній формі, із застосуванням електронного підпису, до відділення Нотаріальної палати України (приватні нотаріуси) та територіального органу Міністерства юстиції України. У підсумку, Міністерство юстиції перевіряє відповідність нотаріуса встановленим критеріям та включає до переліку або приймає обґрунтоване рішення про відмову у включенні до переліку. Строк вирішення зазначеного питання складає п'ять робочих днів з дня отримання повідомлення від територіального органу Міністерства юстиції. Крім того, у разі виявлення недостовірної інформації щодо нотаріуса, якого включено до переліку, Міністерство юстиції невідкладно приймає обґрунтоване рішення про виключення його з переліку, а копію надсилає такому нотаріусу протягом трьох робочих днів.

Отже, до переліку включаються приватні нотаріуси, діяльність яких не припинена та державні нотаріуси, які працюють в конторах. Вказані нотаріуси мають відповідати наступним вимогам:

- після 24 листопада 2017 р. не вчиняли виконавчого напису на кредитному договорі, який не є нотаріально посвідченим;
- після 1 січня 2020 р. щодо них Міністерством юстиції не приймалося рішень про анулювання, блокування доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно чи до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (за деякими виключеннями та на певний строк);
- у період з 25 лютого 2022 р. до їх включення до переліку не посвідчували договори щодо відчуження нерухомого майна, поділу (виділу) нерухомого майна, іпотеки, встановлення довірчої власності на нерухоме майно;
- щодо них не внесено подання про анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю, яке перебуває на розгляді Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції;
- не вчиняли нотаріальних дій від імені фізичних осіб, які в момент вчинення таких дій перебували за межами України (крім дій на підставі довіреності таких осіб або в порядку законного представництва) або померли;
- не мають простроченої заборгованості зі сплати членських внесків до Нотаріальної палати України за період більше ніж один рік [3].

До переліку також можуть бути включені нотаріуси із застереженням про заборону вчинення ними окремих нотаріальних дій, в такому випадку вони мають право вчиняти тільки ті нотаріальні дії щодо цінного майна, на які не поширюються такі застереження.

Нотаріусам, які включені до переліку, при вчиненні нотаріальних дій щодо цінного майна необхідно також враховувати й певні обмеження та заборони, а саме:

- обмеження щодо відчуження по довіреності – не можуть вчинятися правочини по довіреності відчужувача;
- довіреності щодо цінного майна, в тому числі щодо розпорядження транспортними засобами на строк більше ніж 3 місяці викладаються виключно на спеціальних бланках нотаріальних документів;
- обмеження щодо територіального принципу – заборона вчинення нотаріальних дій щодо цінного майна нотаріусами, робоче місце або контора яких розташована в межах адміністративно-територіальної одиниці, доступ до єдиних та державних реєстрів в яких припинено; нотаріальне посвідчення деяких договорів щодо нерухомого майна здійснюється виключно за місцем знаходження такого майна (з певними особливостями встановленими для м. Києва та Київської області);
- заборона вчинення виконавчих написів на кредитних договорах, які не є нотаріально посвідченими;
- обмеження по суб'єктивними ознаками – відмова у вчиненні нотаріальної дії у разі звернення громадянина Російської Федерації (фізична особа, або юридична особа – кінцевий бенефіціар власник, член або учасник (акціонер), що має частку у статутному капіталі 10 і більше відсотків), а також у разі звернення юридичної особи, утвореної та зареєстрованої відповідно до законодавства Російської Федерації (крім випадків законного проживання на території України); зупинення незавершених нотаріальних дій, за зверненням вищевказаних осіб, до прийняття та набрання чинності законом щодо врегулювання відносин за участю осіб, пов'язаних з державою-агресором.

З моменту свого виникнення нотаріат являє собою унікальний інститут превентивного правосуддя, покликаний забезпечувати чітку реалізацію прав і законних інтересів учасників цивільного обороту з метою попередження звернення останніх до судових інстанцій за захистом. Здійснюючи від імені держави передбачені законодавством нотаріальні дії, нотаріуси є ключовою ланкою ефективно функціруючої правової системи і невід'ємним елементом демократичної правової держави [1, с. 282].

Відтак, питання вирішені щодо правочинів із цінним майном, мають на меті відновлення ринкових відносин для стабілізації економіки країни та захист суспільства від протиправних посягань.

Список використаних джерел:

1. Крістева Е. А. Особливості дотримання нотаріальної таємниці в Україні // *Фахове наукове видання Правова держава*, № 21, 2016. С. 282–285.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану».

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 р. № 480 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану».

Ключові слова: нотаріат, нотаріальна діяльність, воєнний стан, цінне майно.

Key words: notary, notarial activity, martial law, valuable property.

ПОЛУНІНА ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНА

Електронна петиція – це звернення з конкретною проблемою, розміщене на спеціальній електронній платформі, де люди віддають свої голоси у разі підтримання її положень.

Ми живемо в той час, коли інтернет проникає у все більше сфер нашого життя, роблячи його більш простим і відкритим. Не обійшла діджиталізація і сферу політичного життя, породивши так зване електронне врядування, яке покликане економити час пересічного громадянина, що той витрачає на паперову тяганину у колах бюрократичного пекла, аби вирішити буденні проблеми різного рівня. Іншими словами, тепер можна в декілька кліків зробити рівно те ж саме, що і пройшовши з добрий десяток інстанцій, і при цьому не виходити з дому. Особливо важливими такі інновації є для місцевого самоврядування [1].

Одним з інструментів електронного самоврядування є електронна петиція, яка є не просто електронним варіантом паперової петиції, котру відцифрували. Насправді, це певне звернення з конкретною проблемою, розміщене на спеціальній електронній платформі, де люди віддають свої голоси у разі підтримання положень петиції. В ній так само можуть міститися певні вказівки або рекомендації, яких просять дотримуватись. За своєю суттю вона є формальним письмовим запитом, який, як правило, підписується багатьма людьми. Запит направляється до влади для врегулювання певної проблеми, вказаної у тексті петиції.

Перше масове збирання підписів під петицією відбулося у Великобританії в 1838 році. Крім того, Великобританія стала чи не першою країною, де було запроваджено механізм інтернет-петицій спочатку на регіональному рівні.

У 1999 році парламент Шотландії дав старт порталу «E-petitioner», за допомогою якого громадяни могли направити депутатам звернення через спеціальну електронну форму. Першою такою петицією стала ініціатива Всесвітнього фонду дикої природи (WTF) щодо створення